

בבא קמא סא

משה שווערד

1. ספר דבר יעקב

ג] טמון וחדא מהנך קמיבעיא ליה – פי' שתי שאלות היו לו, מה דין טמון ומה דין להציל עצמו בממון חבירו או מה דין לאחלופי. ומקשה השיטה בשם ר"א מגרמישא מנין לנו שהיה לו גם שאלה לענין טמון, אולי שאל רק השאלה השניה. ותיריך דכיון שאיכא ב' פסוקים איכא למילף ששאל ב' שאלות, דלא ס"ל התירושים של הגמ' לעיל דבעינן ב' פסוקים לאותה שאלה.

2. ספר בניהו בן יהודע על בבא קמא דף סא/א

כל המוסר עצמו [למות] על דברי תורה וכו'. נ"ל בס"ד טעם לזה, דידוע מה שאמר התנא [אבות פ"ו] גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא, וצריך להבין מה הם החיים של עוה"ז, והלא איכא כמה עמי ארצות חיים יותר מבעלי תורה, ועוד מה תתן חיים בעוה"ב והלא שם אין מות וכולהו היא חיים, ומה נותנת תורה שם חיים יותר. ופרשתי בס"ד הענין, כי תלמיד חכם שהוא בעל תורה ודאי אומרים שמועה מפיו בכמה דורות אחריו, ואז שפתותיו דובבות בקבר, וכנזכר בגמרא [יבמות צ"ז ע"א] על פסוק [שיר ז' י'] דובב שפתי ישנים, וכיון דשפתיו דובבות נחשב חי גם בהיותו בקבר בעוה"ז, ועל זה אומר נותנת חיים לעושיה בעוה"ז, ואומר נותנת חיים בעוה"ב, היינו כי האדם אחר פטירתו לא יוכל לילך בעוה"ב תכף, אלא אפשר שיתעכב כמה שנים הן לתזור בגלגול, הן שיהיה נידון בגיהנם, אך התורה תגין עליו שלא יצטרך לגלגול, או לידון בגיהנם, אלא תכף יקח חלקו בעוה"ב, ויעמוד שם בחיים נצחיים, ונמצא ע"י התורה זוכה בחיים של עוה"ב במוקדם יותר ולא יתעכב זמן הרבה עד שיגיע לשם. ובזה מובן הטעם כאן, כיון דמוסר עצמו על דברי תורה, נמצא אינו דורש פסוק [ויקרא י"ח ה'] וחי בהם על חיי עוה"ז, דאצלו אין חיי עוה"ז חשובים כלום, אלא דריש ליה על חיי עוה"ב דוקא, כמו דרשי [קדושין ל"ט ע"ב] אורך ימים דכתיב בכבוד אב ואם ושלוחה הקן על עולם שכולו ארוך, וא"כ לפי סברתו דאין חיי עוה"ז חשובים כלום, לכן אין אומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז, כי מה שאומרים שמועה מפיו הוא כדי שיהיה נחשב חי בעוה"ז גם אחר פטירתו, וזה דאין חיי עוה"ז חשובים בעיניו כלום לא יזכה לכך. ואמרתי אנא עבדא, על פי דרשת רז"ל, דתלמיד חכם האומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, יש טענה לתלמיד חכם זה לבקש מהשי"ת שישאר גופו קיים בקבר, אע"פ שאינו ראוי לכך, כדי שיתקיים בו מאמר זה שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, כי מאמר זה נאמר לכבוד התורה, וזכות התורה יגן עליו בזה:

3. מהרש"א על בבא קמא דף סא/א

כל המוסר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה משמו כו'. נראה בזה דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ואלו סמכו על הנס לילך במקום סכנת נפשות אין ראוי לעשות נס וגאולה על ידיהן ואע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא הזיקא שאני כדאמרינן פ"ק דפסחים וק"ל:

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

קשה הא אמרינן במס' ברכות (סג:) אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה. ונראה דהתם מיירי למסור נפשו על עצם התורה בכלליות, וכאן אמרו למסור נפשו בדבר אחד. וראיתי במהר"ל שמפרש דראוי לעשות כן לקיים התורה מדווקא, אבל אין למסור נפשו לסכנה, דכאשר מוסר עצמו להעדר על ד"ת הרי אין לו חיות, והתורה היא החיות, ולכן אין אומרים ד"ת משמו.

וראיתי בפרי צדיק (תצה אות ד) שהביא בשם הרה"ק [מאזיביצא] שאין זה לענוש רק כיון שמוסר עצמו למיתה על דברי תורה, הדי"ת שלו נכללים במקור עליון, ואין להם שייכות לנפשו בפרטות רק הם דבר ה' ממש, וע"כ אין אומרים דבר הלכה משמו, רק משמא דגמרא כמו שהיא הלכה למשה מסיני, ע"ש.

5. ביאור אגדות חז"ל

✓ "אמר דוד, מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: כל המוסר עצמו למות על ד"ת, אין אומרים דבר הלכה משמו". וקשה להבין העונש שמטילים על מי שמוסר עצמו למות על ד"ת, עד כדי כך שיש חרם עליו ועל חידושי תורה שלו, שלא יזכר ולא יפקד ולא יאמרו בשמו. וכי מה חטא? והלא לכאורה, היה ראוי אדם כזה להשתבח ולהתקלס ברבים, מגיע לו שבח על מסירות נפשו וכדאי

לפרסם את שמו ולהפיץ ברבים את תורתו, כדי שיראו אחרים ממנו ויתקנאו לילך בדרכיו, בדרך של מסירות-נפש?

✓ ואולי יש לפרש כנ"ל, כי בודאי שלאיש כמו זה, אשר השכיל להגיע למעלה כה גבוהה של מסירות-נפש על ד"ת, היה לו איזה רב ומדריך גדול שהדריך אותו לחכמת התורה עד שהחדיר בו רוח כה נעלה של מסירות-נפש ואם כן, הרי שכל חכמתו ומסירות נפשו הן מכוחו של הרב, ועל כן, כל הציון לשבח מגיע למורו ורבו, ולזה "אין אומרים בשמו" אין אומרים שכולו וכל חכמתו היא בזכותו לבדו, אלא בזכות רבותיו, היינו שיזכור תמיד התלמיד את רבותיו החכמים, שהם אשר העמידו אותו על רגליו, ושםם יכתב ויזכר בזכות מעלותיו ועליותיו, כי יד רבותיו בו.

(מעייני החיים ג' ל"ח)

6. מהרי"ץ חיות

דף סא ע"א גמרא דלמרינכו משמא דגמלא . כ"ב פי' יומא (לג ע"ב) משמי' דגמלא היינו משמי' דכגנו דכל הסיבה ע"פ :

7. ספר דבר יעקב

ז] אמר רבא ד' אמות שאמרו אפ' בשדה קוצים - נחלקו הראשונים אם הכוונה שיש קוצים בשדה שבו הדליק האש או בשדה שהאש הלכה לשם. רש"י כתב שדה שקופצת לשם האור מלאה קוצים, אבל המדו"ב מביא גירסא שגורסים ברש"י, שקופצת משם האור. גם השיטה לומד ברש"י שיש הקוצים בשדה שבו הדליק האש. הרא"ש והמאירי והרא"ה מפרשים שדה שלשם הלכה האש. וכן מוכיח המדו"ב מתוס' [ד"ה עברה].

8. ספר דבר יעקב

ח] אמר רב לא שנו אלא בקולחת אבל בנכפפת אפ' עד מאה אמה חייב - נחלקו הראשונים אם דברי רב קאי על שיעור גובה דבעי גזר גבוה ד' אמות, וקאמר רב שבאש נכפפת חייב אפ' גבוה ק' אמות, או דקאי על שיעור רוחב דבעי דרך רה"ד רחב ט"ז אמות, וקאמר רב שבאש נכפפת חייב אפ' רחב ק' אמה.

9. ספר דבר יעקב

י] תנן התם ואלו מפסיקין לפאה – המאירי
מקשה דחויב פאה מדרבנן הרי אחד מששים וא"כ
מה הנ"מ אם הוי שדה אחד או שנים, תמיד צריך
להניח אותו שיעור. ומתריך דנ"מ שצריך להניח בכל
שדה את הפאה שלו, ואם הניח באחד בשביל חברו
אינו פטור. וכן מפרשים הרע"ב והרמב"ם [פאה
פ"ב מ"א].

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

מ"ד אמת המים אבל מקום שמי גשמים
שוללין שם לא מפסקי וכו'. הנה
בסוגיא דהכא יש פלוגתא, [הרא"ה ס"ל
דדוקא גבי פאה הוא, משום דיש לומר דהנהו
באגני דארעא מקרו, אבל גבי דליקה שניהם
קרוים שלולית וחד דינא אית להו. אבל
ביש"ש (סי' כח) כתב, דכי היכי דפליגי התם
גבי פאה פליגי נמי הכא בדליקה בשלולית,
אע"ג דלא דמיא להדדי, דגבי דליקה בעינן
ח' אמות, ושם לא מצינו האי שיעורא, מ"מ
נראה מדמייתי מתניתין דהתם הכא, שמע
מינה דאיירי כי האי סוגיא, וכמו דבעינן הכא
ח' אמות ה"נ התם. וכתב דלגבי דליקה יש
חילוק בין שלולית של מי גשמים לאמת
המים, כיון שרחב ח' אמות אפשר דליכא בו
כל כך קרירות היכא דליכא ביה מיא, וג"כ
אינו עמוק כל כך כמו נהר ואמת המים. ועי'
בתוס' (ד"ה מ"ד).

11. ספר דבר יעקב

ג] לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית א"כ יש
על גבו גובה ד' אמות וכו' ואם הזיק משלם מה
שהזיק – מקשה הר"ף למה אצלנו במשנה אם
הרחיק האש כשיעור שצוו חכמים והזיקה פטור
משלם, וגבי תנור חייב לשלם.
הר"ף מתריך דשם גבי תנור כיון שמדליק את
התנור תדיר צריך לעיין שלא יזיק חברו, אבל כאן
שבאופן זמני מדליק אש אם מרחיק כשיעור ובכל
זאת האש הזיקה הוי אונס ופטור. וכן תירצו הרשב"א
והנ"י.

הנה"מ [סימן קנה-א] מבאר כוונת הר"ף דאצלנו
כיון שהוי רק צורך שעה, נתנו חכמים שיעור שירחיק
כ"כ שלא יוכל להזיק גם אם לא ישמרנו ואם הזיק
הוי אונס ופטור, אבל גבי תנור לא רצו חכמים
לתת שיעור הרחקה כ"כ גדול כיון שתנור הוי צורך
קבוע, ואם היו מרחיבים השיעור לא היה אפשר
לדור בבית, ולכן נתנו שיעור קטן שאפשר להשתמש
עם שמירה ולכן אם לא שמר חייב.

12. ספר דבר יעקב

ו] היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב – רש"י מביא שני פירושים, לפי א' חייב על גדי גם כשאינו כפות דאין לו שכל לברות, ולפי ב' גם בגדי אם אינו כפות פטור דהיה לו לברות. והתוס' [לעיל דף כב:] הביאו בזה מחלוקת רשב"ם ור"ת, הרשב"ם ס"ל שגדי סמוך לו ואינו כפות פטור ור"ת ס"ל דחייב. הרמב"ם [נזק"מ יד-י] כתב דגדי כפות חייב משמע שגדי סמוך פטור. [עיין להלן [אות ז] מש"כ בשם נחל"ד]. והמ"מ מביא בזה מחלוקת ומסיק דעיקר כמו מ"ד שאינו כפות פטור.

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה המדליק את הגדיש והיו בו כלים. כתב בחזון איש (סי' ו-ז) דכל שהם טמונים בשעה שהבעיר פטור אף שנתגלו קודם שנשרפו, די"ל דפטור טמון חלוי בשעת פשיעתו, דאל"כ לעולם יהא חייב על הכלים שבגדיש, שהרי כשנשרף הגדיש נגלים הכלים, ונמיהו אם היו מגולים בשעה שהבעיר ונתכסו בשעת שריפתן נמי פטור, דהא אמרינן לעיל (נו.) דשויה טמון חייב כדיני שמים, דגרם לו שיפסיד, עי"ש. וכבר נסתפק בזה ביד דוד שם, וכתב דמדברי הפוסקים שסתמו דבריהם דטמון פטור, משמע דאפילו כדיני שמים נמי לא חייב, אפילו אם באותה שעה שעשה ההבער לא היה טמון. וכ"כ בשו"ת ארץ צבי (שיח השדה כלל ה). [וע"ע בדבריו ח"א סי' קיז ד"ה ועתה].

14. ספר דבר יעקב

ח] ומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה וכו' – החזו"א [ב"ק ב-ה] מסתפק אם כל מה שנמצא בבית הוי טמון או כיון דהבית עומד לכניסה בתוכו הוי מה שבתוכו גלוי, ורק מה שטמון בתוך ארונות או ארגזים הוי טמון. ומסיק החזו"א כצד שני, והא דתנן במדליק בירה דמשלם מה שבתוכה הכוונה אף על הטמון שבבירה.

ולפי רש"י ור' יונתן קשה אם הוי אדם המזיק למה פטור אם הדליק בתוך שלו, וכן מקשה הבית אהרן על רש"י. ועוד קשה אם הוי אדם המזיק למה פטור אם אינו אורחיה הרי אדם מועד לעולם. מיהו י"ל דהוי אונס גמור וס"ל שגם אדם פטור באונס גמור [כשיטת תוס' לעיל כז:].

ט] אמר ר' כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו וכו' אבל במדליק בתוך של חבירו ד"ה חייב - רש"י מפרש והוי מאבד בידים. בפשטות כוונתו שהוי אדם המזיק, וכן כתב השיטה בשם ר' יונתן

ובקונ' שיעורים [סימן יג-כג] מבאר שאין כוונת רש"י שהוי ממש אדם המזיק, אלא מדריגה חמורה באש שהתורה החשיבתו כמבעיר ממש שחייב על גוף המעשה [ולא רק על הפשיעה בשמירה], שמסתבר שבוזה לא מיעטה תורה טמון, [ולפ"ז הוי גם למ"ד אשו משום ממונו], אבל מידי דלאו אורחיה פטור מסברא, [וכיון שאינו אדם המזיק לא שייך לומר אדם מועד לעולם].

ובקה"י [סימן כ'] מבאר שהדליק בתוך של חבירו חייב משום גרמי, וכשעושה בתוך שלו ליכא חיוב דגרמי כמש"כ הראב"ד [חובל ז"א] דהיכא שעביד בשלו ליכא לחיובי מדינא דגרמי.

מדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו. פרש"י דאין לו רשות והוי כמאבד בידים. [מפרש הר"י מלוני"ל דלאו דוקא מדליק, דהא בהדליק בתוך שלו מיירי, ולבשל תבשילו נתכוין, אלא ע"י שלא שמר גחלתו ואשו, נקרא מדליק, כדכתיב "המבעיר את הבערה", אבל במדליק בתוך חבירו, שנכנס שם שלא ברשות לבשל תבשילו, ולא שמר אשו מרוח מצויה שלא תפורנו, וכמזיק בידים דמי, שהרי לא היה לו רשות ליכנס בתוך של חבירו. ועי' בפנ"י שכתב בדעת רש"י דמדליק בתוך שלו לאו מזיק איקרי אלא פושע ע"י ברש"י לקמן סב. ד"ה מאין, אבל בהדליק בתוך של חבירו מזיק בידים הוא. אבל בספר השלמה כתב, דכל היכא דכלו לו חציו היינו מדליק בתוך שלו, והיכא דלא כלו לו חציו היינו מדליק בתוך של חבירו. ועי' במלחמות דבמדליק אש בתוך של

החזו"א [סימן ו-ז] שדמי תבואה שבכלים לא נחשב
טמון כמו שהעומרים הפנמיים לא חשיבי טמון כיון
שהן מגולין מבחוץ, ה"נ חשיבי כלים ניכרים מבחוץ,
שהרי ניכר שיש כאן דבר אלא שניכר שהן תבואה,
ולא מיקרי טמון אלא המותר בשווי הכלים יותר
משווי התבואה שזה אינו ניכר מבחוץ.

באילת השחר דן לגבי ארגו שאינו מלא מהעץ
או הברזל שממנו עשוי הארגו, האם פטור לגמרי
על מה שבתוכו או לא שנא מתבואה.

יג] וחכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש
של חטין וכו' ורואין מקום כלים כאילו הוא מלא
תבואה – לכאורה קשה דעל הכלים הוא פטור,
ולמה יהיה חייב על תבואה שלא היתה שם. מבאר

18. דף על הדף בבא קמא דף סא עמוד א

בגמ': מאי לא אבה דוד לשתותם, דלא אמרינהו משמייהו, אמר, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות
על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו וכו', מאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא.

בשפתי צדיק (פרשת במדבר) הביא בשם החידושי הרי"ם זצוק"ל ובאמרי אמת (ליקוטים) הביא כן בשם הרה"ק הרר"ב
מפרשיסחא ז"ל שדבר זה שאין אומרים דבר הלכה משמו של המוסר עצמו למות על דברי תורה, אינו לגריעותא אלא להיפך זה
למעליותא. ושבה הוי, דהיות ומוסר עצמו למות על דברי תורה, אז הוא והתורה אינם שני דברים נפרדים אלא הוא נכלל בתורה
ממש, וע"כ אין אומרים זאת משמו - אלא משמא דגמרא, כי הוא עצמו הוי התורה ואין לו שם בפני עצמו, עיי"ש.
והגאון ר' יצחק פלקסר ז"ל בהספדו על אאמו"ר ז"ל (שנדפס בספר "אור משה" על הש"ס - כרך נזיקין) מביא דברי המדרש:

מהיכן זכה משרע"ה לקרני הוד מטיפת דיו שנשתיירה בקולמוס כשכתב הס"ת וקנחה בראשו. ויש להבין איזה דיו נשתייר ומה
טיבו של דיו זה שנהפך לקרני הוד. ואמנם מבואר בס' "בעל הטורים" ובס' "חנוכת התורה". שמרע"ה אמר ואם אין מחני נא
מספרך, ובגלל כך לא נזכר שמו בפ' תצוה, דקללת צדיק אפילו על תנאי היא באה, א"כ נשתייר קצת דיו וכו'. אך עדיין לא
מבואר איך זכה לקרני הוד. והנה בס' "שפתי צדיק" הקשה, למה באמת נענש, דאף את"ל קללת צדיק וכו', איך יכולים להעלות
על הדעת דבר כזה במשרע"ה שהוא מוסר את נפשו בעד כלל ישראל, ולבסוף עוד נענש על כך.

ואולי הביאור ע"פ מאמרם ז"ל (בבא קמא ס"א) שאמר דהמע"ה כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו
למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו וכו', ותמה החידושי הרי"ם ז"ל ע"מ טעם, הלא כל האומר דבר בשם אומר
מביא גאולה לעולם, ותירץ שאמנם כל תנא ואמורא למעלה מהשגתנו, אך בכ"ז שייך המושג שפלוגי אמר דבר תורה פלוגי,
אולם זה שמוסר נפשו למות על דב"ת נעשה הוא עצמו "א שטיק תורה" וא"א בכלל להפריד בין הדבקים ולומר יש במציאות
פלוגי ויש במציאת דב"ת ופלוגי זה הוא שאמר דב"ת זה, כי הוא גוף אורייתא ממש. וכך הוא הענין במשרע"ה שהיה כל ימיו
גדול ורם בענקים, בחי' ותחסרהו מעט מאלקים, אך בכ"ז היה שייך בו המושג "משה קיבל תורה" "משה אמר תורה", ואילו
כשמסר את נפשו בעד כלל ישראל כמ"ש מחני נא וגו', נהפך להיות חלק מגופא דאורייתא ואין מקום להזכרת שמו בפ' תצוה,
לא בתורת עונש אלא בתורת מציאות ומהות חדשה שלו.

ואפשר זוהי כוונת המדרש במ"ש טיפת דיו נשתיירה בקולמוס וממנה זכה לקרני הוד, הכוונה למסירות נפשו בעד כלל ישראל,
שכל המוסר את נפשו בעד כלל ישראל זוכה לקרן אור פניו. והאריך הרבה בענין זה ודפח"ח.